

Prof. dr hab. Ryszard Wryk
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Historii

Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr Agaty Rak-Wywiał pt. *Sport w województwie kieleckim w latach 1975-1998*

Badania regionalne, których przedmiotem dociekań naukowych są dzieje miast, wsi, krain historyczno-geograficznych, regionów czy też terytorialnych jednostek administracyjnych, w polskiej historiografii zajmują od dziesiątek lat poczesne miejsce. Zapoczątkowane one zostały w ostatnich dekadach XIX stulecia. Wówczas to, jak pisał wybitny polski mediewista Henryk Samsonowicz (1930-2021), „historia lokalna miała stanowić bazę, fundamenty gmachu wiedzy o przeszłości, którego wyższymi piętrami były dzieje narodowe i powszechne. Badania lokalne składać się miały na obraz generalny: dzieje stanowiły sumę wiedzy o ziemiach, miastach, niekiedy powiatach” (H. Samsonowicz, *Historiografia regionalna w Polsce po II wojnie światowej*, „Kwartalnik Historyczny” 1987, nr 1, s. 280-281). Z czasem takie pojmowanie historii regionalnej, w wyniku postępu nauk humanistycznych w Polsce, uległo zmianie. Historycy przez pryzmat dziejów lokalnych starali się prezentować i wyjaśniać zjawiska ogólne, odnoszące się do całego kraju w określonym czasie. Ciągłe udoskonalanie warsztatu badawczego historyka, postęp w zakresie źródłoznawstwa i metodologii historii sprawił, że dziś w badaniach regionalnych poszukujemy nie tylko wspólnych treści z obszaru życia społeczno-politycznego, gospodarczego i dziejów kultury dla państwa polskiego, ale staramy się wykazać różnice obrazujące specyfikę poszczególnych regionów Polski (Zob. *O nowy model historycznych badań regionalnych*, pod red. Krzysztofa A. Makowskiego, Poznań 2007). Efekty pracy historyków regionalistów czy to w postaci naukowych monografii miast, wsi, regionów czy tekstów eseistycznych i popularyzatorskich są bardzo ważnym elementem budowania świadomości historycznej i umacniania tożsamości regionalnej współczesnego społeczeństwa. Nie sposób tu też nie wspomnieć o roli historiografii regionalnej w procesie edukacji historycznej na wszystkich szczeblach nauczania.

Rozwój nauki historycznej i poszerzanie przez nią kierunków badawczych sprawił ukształtowanie się tzw. specjalizacji historycznych, które z czasem rozwinęły się w samodzielne dyscypliny. Przykładem przytoczyć tutaj można chociażby historię społeczną,

Sekcja Nauki

L. dz. 10126/98/2023

Wpł. dnia 6 IX 2023r

historię gospodarczą, historię kultury, historię polityczną, historię wojskowości, historię wychowania czy wreszcie historię sportu. Każda z tych dyscyplin naukowych ma własny przedmiot badań, obejmujący określony fragment procesu dziejowego oraz własne (obok oczywiście ogólnohistorycznych) metody badawcze, adekwatne do właściwości problematyki badawczej, jak i specyfiki materiału źródłowego. Wymienione powyżej dyscypliny historyczne przedmiot swych badań bardzo często osadzają w ramach konkretnej krainy historycznej, województwa, regionu czy miasta, dzięki czemu poprzez uzyskane efekty badawcze wzmacniają one niejako historię regionalną i sprawiają, że syntezy dziejów danych jednostek historyczno-administracyjnych są w miarę pełne i uwzględniają wszystkie składowe procesy historycznego.

Początki regionalnej historii sportu przypadają na przełom lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych minionego stulecia. Ich inicjatorem był twórca poznańskiej szkoły historyków sportu, profesor miejscowego uniwersytetu i WSWF Zdzisław Grot (1903-1984). To on nakreślił program badań dziejów kultury fizycznej w Wielkopolsce i na Pomorzu od roku 1815 po współczesność oraz ich założenia źródłowe i metodologiczne. Profesor Zdzisław Grot uważał, że zjawiska kultury fizycznej, a w tym i sportu danego regionu, powinny być ukazywane na szerokim tle politycznym i gospodarczym, w ścisłym powiązaniu z przemianami społecznymi i kulturowymi okresu, którego dotyczą. Już w latach sześćdziesiątych ukazały się drukiem pierwsze monografie regionalne autorstwa uczniów Zdzisława Grota, a mianowicie Jerzego Gaja (*Kultura fizyczna w Wielkopolsce na tle sytuacji gospodarczo-społecznej i politycznej 1919-1939*, Poznań 1965) i Seweryna Warsickiego (*Kultura fizyczna w Wielkopolsce w latach 1919-1927*, Poznań 1966). Kolejne publikacje z zakresu regionalnej historii sportu powstałe w poznańskim ośrodku naukowym to Ryszarda Wieczorka *Działalność klubów sportowych m. Poznania w latach 1918-1939*, „Roczniki Naukowe Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego w Poznaniu”, zeszyt 15/1968, s. 23-71 i zeszyt 18/1969, s. 181-203, Bernarda Woltmanna *Kultura fizyczna pod znakiem Rodła. Wychowanie fizyczne, sport i turystyka polskiej ludności rodzinnej na ziemi złotowskiej w latach 1919-1939*, Koszalin 1972 oraz Zdzisława Grota i Jerzego Gaja *Zarys dziejów kultury fizycznej w Wielkopolsce*, Warszawa-Poznań 1973. Ta ostatnia praca składa się z dwóch części. Część I zatytułowana „Polska kultura fizyczna w Wielkim Księstwie Poznańskim (1815-1918)” jest autorstwa Zdzisława Grota, a część II pt. „Zarys historii kultury fizycznej Wielkopolski (1919-1969)” Jerzego Gaja. Zapoczątkowane w Poznaniu przez profesora Zdzisława Grota badania historyczne nad regionalnymi aspektami polskiego sportu, mające na swój sposób i jak na ówczesny czas charakter modelowy, z czasem były kontynuowane

przez jego uczniów Jerzego Gaja i Bernarda Woltmanna w gorzowskim ośrodku poznańskiej Akademii Wychowania Fizycznego. Na ich seminariach doktorskich powstawały rozprawy na temat ruchu sportowego w różnych regionach Polski po 1945 roku. Z upływem kolejnych dekad badania Jerzego Gaja i Bernarda Woltmanna przejęli ich wychowankowie, prowadząc je zarówno w Gorzowie Wlkp., Rzeszowie, Częstochowie, Szczecinie jak i Gdańsku.

Już od lat w polskiej historiografii sportowej dominują badania obejmujące swym zasięgiem chronologicznym okres Polski Ludowej i lata Trzeciej Rzeczypospolitej. Piśmiennictwo w tym zakresie jest pokaźne, co potwierdza jego rejestr w *Przewodniku Bibliograficznym czy Bibliografii Historii Polskiej*. Zauważalne jest jednakże spore zróżnicowanie w publikacjach traktujących czy to o sporcie w danym regionie kraju, określonej dyscyplinie czy organizacji sportowej. Dla wielu autorów, i to tych piszących niekiedy prace na stopnie naukowe, obca jest wypracowana przed ponad sześćdziesięciu laty przez przywołanego już wcześniej poznańskiego uczonego profesora Zdzisława Grota dyrektywa badawcza, mówiąca o konieczności ukazywania sportu na szerokim tle społeczno-politycznym, w powiązaniu z przemianami zachodzącymi w różnych sferach życia w badanym okresie. Jakże wiele prac ma charakter jedynie wynikowy i organizacyjny. Ich wykorzystanie pod kątem ustaleń faktograficznych, przy pisaniu monografii regionalnych jest bez wątpienia na swój sposób przydatne. Natomiast przydatność dla syntetycznych ujęć dziejów sportu polskiego ma już zakres znacznie ograniczony.

Badania regionalne nad dziejami kultury fizycznej i sportu w Polsce w przedziale czasowym 1975-1998 prowadzone są w szkołach wyższych wychowania fizycznego w różnych ośrodkach akademickich już od dłuższego czasu. Szereg województw funkcjonujących po reformie administracyjnej kraju z 1975 roku w nowych, bądź zmienionych konturach terytorialnych doczekało się już źródłowych monografii, prezentujących różne komponenty, kultury fizycznej w tych rejonach. Jak dotąd ruch sportowy w województwie kieleckim w latach 1975-1998 nie był przedmiotem źródłowych badań historycznych. Podjęcie więc przez mgr Agatę Rak-Wywiół zagadnienia badawczego, którego zrealizowanie przyjęło postać recenzowanej dysertacji doktorskiej należy przyjąć za w pełni zasadne. Godzi się podkreślić, że doktorantka jako pierwsza podjęła źródłowe badania nad sportem w regionie kieleckim po 1975 roku.

Recenzowana rozprawa doktorska liczy 453 strony, w tym 378 stron tekstu zasadniczego, uzupełnionego bibliografią, wykazem skrótów, spisem tabel, indeksem nazwisk i streszczeniem w języku angielskim.

Tytuł pracy doktorskiej jest właściwie sformułowany. Zawiera on w sobie problem badawczy, zakres chronologiczny i zakres terytorialny. Praca napisana jest w układzie chronologiczno-rzeczowym. Składa się ona oprócz wstępu i zakończenia z ośmiu rozdziałów o bardzo zróżnicowanej objętości. W obrębie poszczególnych rozdziałów mamy podrozdziały. Przyjęty przez Autorkę układ pracy jest właściwy, co umożliwia przejrzyste prezentowanie ustaleń faktograficznych wraz z ich interpretacją. Podkreślny, że zastosowany układ rozprawy jest zgodny z wymaganiami stawianymi rozprawom doktorskim.

Podstawa źródłowa rozprawy doktorskiej mgr Agaty Rak-Wywiół jest zróżnicowana. Autorka wykorzystała źródła archiwalne, przeprowadzając kwerendę w Archiwum Państwowym w Kielcach i jego oddziale w Sandomierzu, Archiwum Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach oraz trzech archiwach organizacji sportowych (Szkolny Związek Sportowy, Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe, Wojewódzka Federacja Sportu) i jednym archiwum szkolnym. Archiwalia dopełnione zostały źródłami drukowanymi w postaci aktów normatywnych, sprawozdań instytucjonalnych i statutów stowarzyszeń sportowych oraz roczników i opracowań statystycznych. Ponadto Autorka wykorzystała źródła prasowe przeprowadzając kwerendę dwunastu dzienników i czasopism, materiały internetowe oraz dokumenty znajdujące się w rękach prywatnych. Zgromadziła także źródła wywołane przeprowadzając trzy relacje. Te ostatnie źródła, tak ważne w badaniach dziejów najnowszych, mogłyby mieć w moim przekonaniu znacznie szerszy wymiar.

Ustalenia faktograficzne jak i narrację historyczną Autorka oparła o powyżej podane źródła i literaturę przedmiotu. W Bibliografii w dziale Publikacje Autorka zestawiała 178 pozycji. Podkreślić należy wyraźnie, że jest to piśmiennictwo nad wyraz zróżnicowane. Obok pozycji naukowych mamy także prace popularno-naukowe, publicystyczne, podręczniki metodyczne, wydawnictwa encyklopedyczne i słownikowe, wspomnienia i wreszcie wydawnictwa okolicznościowe pisane najczęściej przez dziennikarzy sportowych, działaczy czy wręcz zwykłych amatorów historii sportu. Wykorzystana przez Autorkę literatura przedmiotu powinna być poddana przez nią gruntownej analizie pod kątem jej wartości naukowo-poznawczej i przydatności w realizacji dysertacji doktorskiej. Autorka powinna jasno określić, które publikacje należą do historiografii profesjonalnej (akademickiej), a które do tzw. parahistoriografii czyli prac autorstwa osób nie respektujących wymogów warsztatu badawczego historyka. W Bibliografii Autorka na stronach 403-411 zestawiała prace licencjackie (66 tytułów), prace magisterskie (41 tytułów) i prace doktorskie (15 tytułów). Prace licencjackie i magisterskie tematycznie dotyczą ruchu sportowego w regionie kieleckim. Podziwiam Autorkę za włożony trud w dotarciu do tych pozycji. Jednakże

zalecałbym jej większą powściągliwość przy nadawaniu pracom licencjackim i magisterskim zbyt niskiej wartości naukowo-poznawczej.

Jeżeli chodzi o literaturę przedmiotu to moje zdziwienie budzi nie korzystanie przez Autorkę z prac syntetycznych dotyczących dziejów Polski po 1945 roku. Zapewne lektura syntez historycznych autorstwa, przytaczam tylko przykładem, Antoniego Czubińskiego, Andrzeja Friszke, Andrzeja Paczkowskiego, Andrzeja Leona Sowy, Henryka Słabka, Ryszarda Kaczmarka czy Antoniego Dudka ułatwiłoby Autorce wnikliwsze analizowanie podejmowanych w pracy zagadnień z dziejów ruchu sportowego w województwie kieleckim, w kontekście procesów społeczno-politycznych i kulturowych zachodzących tak w Polsce jak i w regionie w badanym okresie.

Zauważyłem także pewne braki w literaturze naukowej na temat ruchu sportowego w Polsce po 1945 roku. Tu przytoczę tylko kilka pozycji, których znajomość byłaby Autorce przydatna w toku prowadzonych badań. Z rozpraw traktujących o miejscu sportu w polityce państwa w okresie PRL zabrakło mi źródłowych prac Leonarda Szymańskiego (*Parlament Polski wobec problemów kultury fizycznej w Polsce Ludowej 1944-1980*, Wrocław 1990), Piotra Godlewskiego (*Sport wyczynowy w procesie przemian ideologicznych i społecznych w Polsce 1956-1989*, Gdańsk 2015), Artura Pasko (*Sport wyczynowy w polityce państwa 1944-1989*, Kraków 2012), Jakuba Ferencza (*Sport w służbie polityki. Wyścig Pokoju 1948-1989*, Warszawa 2008), Marka Ordyłowskiego (*Szkice z dziejów kultury fizycznej*, Zielona Góra 2005. Tu rozdziały XIX, XXIV i XXVI-XXVII) czy prac zbiorowych *Sport i polityka w dwudziestowiecznych państwach totalitarnych i autorytarnych*, pod red. T. Gąsowskiego i S. Bielańskiego, Kraków 2009; *W kręgu kultury PRL. Sport*, pod red. D. Skotarczak i K. Bittner, Poznań 2015; *Sport i polityka*, pod red. A. Dobieckiego, R. Junga, M.M. Kobiereckiego, Łódź 2018. Natomiast z nielicznych jak na dziś prac naukowych obejmujących pierwsze lata Trzeciej Rzeczypospolitej Autorka nie dotarła do niezwykle cennej monografii Marka Ordyłowskiego *Parlament III RP wobec kultury fizycznej w latach 1989-2005*, Wrocław 2005 oraz opracowania Bartłomieja Korpaka *Akademicki Związek Sportowy w Trzeciej Rzeczypospolitej*, Poznań 2014 będącym trzecim tomem *Dziejów Akademickiego Związku Sportowego* pod moją redakcją naukową.

Rozprawa doktorska mgr Agaty Rak-Wywiół jest monograficznym ujęciem sportu w województwie kieleckim w latach 1975-1998. Realizując to zagadnienie w oparciu o źródła różnej proveniencji oraz piśmiennictwo Autorka zestawiała katalog pytań badawczych. Uzyskane na poszczególne z nich odpowiedzi w oparciu o analizę zgromadzonych materiałów

źródłowych i literaturę przedmiotu dały w miarę całościowy obraz ruchu sportowego w regionie kieleckim w latach 1975-1989.

Część zasadniczą pracy poprzedza bardzo krótki sześciostronicowy Wstęp. W nim to doktorantka podała uzasadnienie wyboru tematu, cel pracy oraz zestaw pytań badawczych. Ponadto bardzo ogólnie omówiła literaturę przedmiotu i wykorzystane źródła oraz przybliżyła zawartość poszczególnych rozdziałów. W zasadzie, mimo swojej lakoniczności, Wstęp odpowiada tymże poprzedzającym monografie naukowe. Jednakże uważam, co już sygnalizowałem w niniejszej recenzji wcześniej, że omówienie stanu badań i wykorzystanego piśmiennictwa powinno mieć głębszy, analityczny charakter. To samo dotyczy też charakterystyki podstawy źródłowej. Żałować należy, że we Wstępie Autorka nie zaznaczyła, że pierwszą pracą naukową opartą o szerokie archiwalia i źródła prasowe na temat sportu na Kielecczyźnie była rozprawa doktorska Henryka Podgórskiego pt. *Kultura fizyczna w Kielcach na tle przemian społeczno-ekonomicznych w latach 1863-1939*, napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Zdzisława Grota i obroniona w 1975 r. w poznańskiej Akademii Wychowania Fizycznego.

W kolejnych ośmiu rozdziałach Autorka przedstawiła ogólną charakterystykę województwa kieleckiego, tradycje ruchu sportowego na Kielecczyźnie od jego zarania po rok 1975, determinanty rozwoju sportu w województwie kieleckim w latach 1975-1998, kadre szkoleniową i czynnik społeczny w sporcie, sport szkolny i akademicki, organizacje sportowe i rozwój dyscyplin w województwie kieleckim oraz sport osób niepełnosprawnych. Przedstawienie tych wszystkich zagadnień złożyło się na autorski obraz ruchu sportowego w województwie kieleckim w latach 1975-1998.

Dwa pierwsze rozdziały, powstałe w oparciu o literaturę przedmiotu i częściowo prasę regionalną (głównie dziennik „Echo Dnia”), mają charakter wprowadzający w zasadnicze, tytułowe zagadnienia rozprawy. W rozdziale pierwszym w podpunkcie 4 zatytułowanym „Życie społeczno-polityczne” brak jest jakiegokolwiek informacji z obszaru polityki. Z kolei w rozdziale drugim w podpunkcie 2 „Konspiracyjne formy sportu podczas II wojny światowej” pojawia się na stronie 49 informacja, iż do obozu Auschwitz trafiło w czasie wojny około 5000 polskich piłkarzy. I tu Autorka powołuje się na książeczkę wspomnieniową Juliusza Kuleszy *Podziemny futbol 1939-1944*, Warszawa 2012, s. 8. W istocie w pracy tej takowej informacji nie dostrzegłem. Nie ukrywam, że jako osoba badająca sport polski w latach II wojny światowej po raz pierwszy spotykam się z liczbą pięciu tysięcy polskich sportowców osadzonych w obozie koncentracyjnym Auschwitz. Oczekiwałbym od Autorki szerszych danych o powstałym w lipcu 1940 r. w Kielcach Żydowskim Klubie Sportowym, bowiem fakt

ten nie jest znany w historiografii. Szkoda, że pisząc o sporcie konspiracyjnym Autorka nie sięgnęła do szerszej literatury przedmiotu (Zob. R. Wryk, *Sport polski w cieniu swastyki. Szkic historiograficzny*, „Przegląd Zachodni” 2018, nr 4, s. 7-34). I jeszcze jedna uwaga merytoryczna odnosząca się do podpunktu drugiego rozdziału drugiego. Na stronie 50 Autorka pisze: „Wojna przerwała pracę wielu organizacji, klubów i towarzystw sportowych, m.in. Automobilklubu. Wielu członków zostało aresztowanych, wywiezionych do Niemiec na przymusowe roboty. Ci, którzy pozostali, walczyli z wrogiem.” Pochylmy się nad stwierdzeniem „ci, którzy pozostali walczyli z wrogiem”. Czyli wszyscy Polacy, którzy znaleźli się na terenie okupowanej Polski przystąpili do walki, czy to poprzez udział w konspiracji zbrojnej czy konspiracji cywilnej. To błędne stwierdzenie, aczkolwiek zbieżne z oczekiwaniami współczesnych decydentów edukacji i „specjalistów” od tzw. polityki historycznej. Najnowsze badania wykazują, że w latach II wojny światowej „właśnie ucieczka w rytuał codzienności była strategią, która pozwalała ludziom przetrwać. Postawa ta dotyczy 80, 90 proc. społeczeństwa. Powiedzmy sobie szczerze: przygniatającej większości Polaków nie stać było ani na bohaterstwo, ani na kolaborację. Byli zbyt zajęci troską o biologiczne przeżycie” (T. Targoński, *Psychoza kłęski*, „Polityka” nr 36 z 31 VIII-6 IX 2022 r., s. 74).

Kolejnych osiem rozdziałów poświęconych jest ruchowi sportowemu w województwie kieleckim w latach 1975-1998. Ta część pracy oparta jest niemal w całości na źródłach różnej proveniencji, a ustalenia Autorki w znacznej mierze mają znamiona pionierskie. Trafnym rozwiązaniem jest włączenie przez doktorantkę do swych rozważań zagadnienia sportu osób niepełnosprawnych. Na podkreślenie zasługuje także uporządkowanie organizacyjno-instytucjonalne sportu kieleckiego, co znalazło swój wyraz w rozdziale szóstym. Podobne pozytywne wrażenie jako recenzent odnoszę do rozdziału siódmego, w którym mamy uporządkowaną faktografię rozwoju na Kielecczyźnie ponad czterdziestu dyscyplin sportowych. To co jest słabością rozdziałów traktujących o sporcie, to zbyt powierzchowne wniknięcie w styk sportu z polityką. Chodzi mi tutaj o zanalizowanie miejsca jakie zajmował ruch sportowy w działaniach instancji wojewódzkiej, jak i niższych szczebli PZPR do roku 1989. Zabrakło mi także chociażby zasygnalizowania zjawisk patologicznych (korupcja, kaperownictwo, łamanie zasad amatorstwa sportowego itp.) jakie z całą pewnością miały miejsce w sporcie kieleckim w okresie PRL.

W Zakończeniu doktorantka dała nam syntetyczny zarys sportu w województwie kieleckim w latach 1975-1998 z uwzględnieniem determinantów jego rozwoju. Jest to właściwe podsumowanie rozważań Autorki wraz z udzieleniem odpowiedzi na pytania badawcze jakie postawiła doktorantka przedmiotowi swoich badań. Żałować jedynie należy,

że Autorka nie zawarła postulatów badawczych, jak to się z reguły czyni w podsumowaniach naukowych prac historycznych. Na końcu pracy Autorka zamieściła Bibliografię z podziałem na źródła archiwalne, źródła drukowane, źródła internetowe, prasę, relacje i literaturę z podziałem na publikacje i prace niepublikowane. Sam podział Bibliografii nie budzi moich większych zastrzeżeń, poza działem Źródła drukowane. W nim to bowiem Autorka wyszczególnia 185 pozycji. Wśród nich mamy różnego typu dokumenty pochodzące najprawdopodobniej z archiwów, jak na przykład „lista obecności...”, „ocena realizacji uchwały...”, „protokół z kontroli problemowej...”, „protokół z posiedzenia zarządu...”, „wniosek o wpis do rejestru...”, „informacje o stanie urządzeń sportowych...”. Widzimy więc wyraźnie, że doktorantka ma tutaj kłopot ze zdefiniowaniem źródła historycznego i jego kategoryzacją pod względem formy. A przecież nie powinno to stanowić dla niej problemu, skoro korzystała z ujętych w wykazie literatury prac Benona Miśkiewicza *Wprowadzenie do badań historycznych*, Poznań 1993 czy Henryka Dominiczaka *Wstęp do badań historycznych*, Częstochowa 1998.

Podczas lektury recenzowanej pracy mgr Agaty Rak-Wywiiał odnosi się wrażenie, że Autorce przy realizacji doktoratu przyświecał cel przekazania możliwie jak najwięcej informacji faktograficznych uzyskanych ze źródeł różnej proveniencji, przez co z pola widzenia zniknęła jej jedna z podstawowych dyrektyw badawczych historyka jaką jest nie wyłącznie ustalenie faktów historycznych ale także ich selekcja i wyjaśnianie. Brak tych dwóch ostatnich składowych procesu badawczego historyka sprawił metodologiczną deskryptywność. Tak więc w poddanej recenzji pracy dominuje opis wydarzeń z pominięciem ich głębszej analizy i oceny. To wszystko sprawia, że niezbyt wyrazisty dla czytelnika jest kontekst społeczno-polityczny, ekonomiczny i kulturowy ruchu sportowego w regionie kieleckim w latach 1975-1998 i jego różnorakie uwarunkowania rozwojowe. Zanika także swoistość/specyfika sportu Kielecczyny i jego odmienność na tle ruchu sportowego w innych regionach kraju.

Strona formalna recenzowanej rozprawy nie wzbudza zastrzeżeń. Aczkolwiek jeżeli chodzi o język daje się wyczuć brak przeprowadzenia już na ostatnim etapie przygotowania komputerowego wydruku pracy starannej korekty. Stąd w pracy pojawiają się niekiedy nieporadności językowe. Przytaczam tu przykładem: s. 44 – „Na boiska odległe o kilka czy kilkanaście kilometrów dochodzili boso lub dojeżdżali konnym zaprzęgiem”; s. 47 – „Jeśli zepsuła się piłka (a zdarzało się to często), napychano ją sianem i grano dalej”; s. 108 – „Sala gimnastyczna w Jaksicach ze względu na małą liczbę uczniów bez problemów organizowała zajęcia wf oraz zajęcia SKS”; s. 136 – „w 1979 r. wyszkolono za wyciągarką 24 uczniów

pilotów szybowcowych.” Przypisy, w których Autorka odwołuje się do źródeł bądź literatury przedmiotu są prawidłowo skonstruowane. Jednakże w zapisach bibliograficznych prasowych należałoby oprócz tytułu danego organu prasowego podać datę dzienną (a nie tylko numer i rok) oraz autora i tytuł artykułu, z którego zaczerpnięto określoną informację. Także prawidłowa jest konstrukcja zestawień tabelarycznych z uwzględnieniem podstawy źródłowej. Nie wzbudza zastrzeżeń stosowanie skrótów zarówno w tekście zasadniczym pracy jak i przypisach.

Wskazane w recenzji potknięcia merytoryczne jak i uchybienia warsztatowe nie mają wpływu na moją całościową ocenę rozprawy doktorskiej mgr Agaty Rak-Wywiiał, która jest pozytywna. Stwierdzam, że poddana ocenie recenzyjnej praca mgr Agaty Rak-Wywiiał jest cennym i dobrze skonstruowanym koncepcyjnie opracowaniem naukowym, którego silną stroną jest podstawa źródłowa. Praca wnosi szereg pionierskich ustaleń do naszej wiedzy o ruchu sportowym w województwie kieleckim w ostatnich dekadach minionego stulecia. Z pewnością korzystać z niej będą zarówno historycy sportu jak i badacze regionu kieleckiego doby najnowszej. Żywię głęboką nadzieję, że efekty pracy doktorskiej mgr Agaty Rak-Wywiiał przenikną w przyszłości do nowatorskiej syntezy Kielecczyzny, na którą od lat czekają zarówno przedstawiciele świata nauki jak i miłośnicy historii regionalnej.

Stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Agaty Rak-Wywiiał spełnia wymogi wynikające z Ustawy o stopniach i tytułach naukowych i wnoszę o dopuszczenie Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie wnoszę o nadanie mgr Agacie Rak-Wywiiał stopnia doktora w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu, w dyscyplinie nauk o kulturze fizycznej.

Poznań, 19 sierpnia 2023 r.

Prof. dr hab. Ryszard Wryk

